

Kv Kulturen 18

RAÄ Lund 73:1
L1988:5459
Lund, Skåne län
Arkeologisk undersökning 2019
Linnea Lidh



Titel: Kv Kulturen 18

Författare: Linnea Lidh

Kulturmiljörapport: 2020:1

Omslagsbild: Bild på Kulturen 18 från år 1966 sett från söder. Kulturens LB-arkiv L308:20. Foto: Bqt 2.2.66.

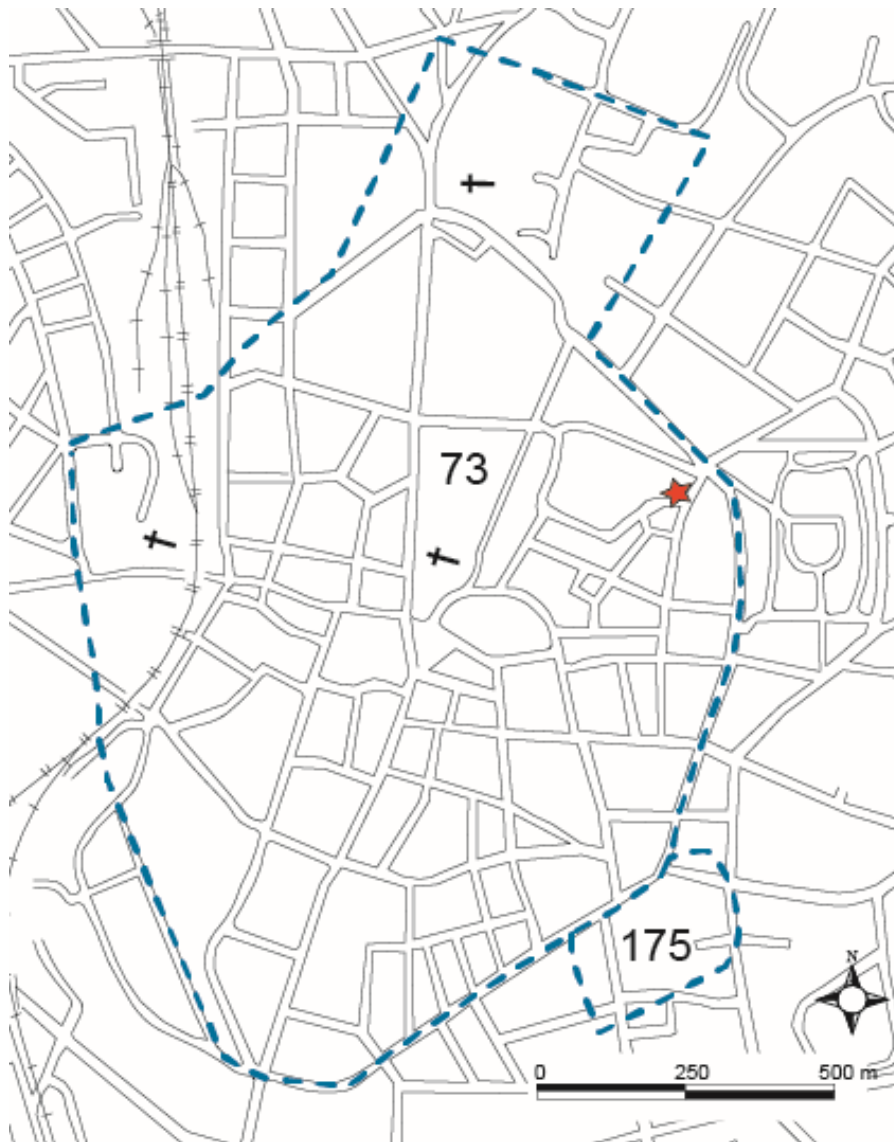
Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Inledning.....	2
Fornlämningsmiljö	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser	3
Genomförande och resultat.....	4
Kulturlagerstatus	5
Förslag på fortsatta åtgärder	5
Administrativa och tekniska uppgifter.....	6
Referenser	7
Bilagor	8

Sammanfattning

- Med anledning av markarbete i form av dränering och byte av el- och servisledningar kring fastigheten Kulturen 18 genomfördes en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning, enligt länsstyrelsens beslut (Lst.dnr 431-27566-2019, Kulturens proj. nr. A_2019_0073). Fastigheten ligger i nordöstra delen av Lunds medeltida stadsområde, fornlämning 73:1.
- Kulturpåverkad jord framkom vid schaktningen kring byggnadens fasad, dock var massorna till stor del väldigt omblandade, möjligen kan detta härledas till byggnadens uppförande år 1887 (Bevaringskommittén 1983:74). I botten, ca – 1,20 m, av schaktet utåt Stora Tomegatan föreföll kulturlagren intakta.



Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73:1, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

Inledning

Med anledning av markarbete i form av dränering och byte av el- och servisledningar kring fastigheten Kulturen 18 gjordes en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning, enligt länsstyrelsens beslut (Lst.dnr. 431-27566-2019, Kulturens proj. nr. A_2019_0073). Området för schaktningsarbetet skedde inom Lunds medeltida stadsområde, fornlämning RAÄ Lund 73:1, i den nordöstra delen (figur 1).

Fornlämningsmiljö

Kv Kulturen 18 ligger i korsningen Stora Tomegatan och Adelgatan i den nordöstra delen av Lunds medeltida stadsområde. Stora Tomegatan återfinns på kartmaterial från 1600-talet löpande från Östra Mårtensgatan till Tomegap, som var en tidigare öppning i stadsvallen. Gatan har sannolikt medeltida ursprung (Andrén 1984:19).

Längs Lilla Tomegatans nutida sträckning fanns under medeltiden Sankt Thomas kyrka med tillhörande kyrkogård. Dess utbredning omfattade delar av såväl kv Studenten som kv Städet. Det sistnämnda omnämns i Anders Andréns rekonstruktion av tomtindelning i Lund år 1500, där tomt nr 40 tillskrivs Sankt Thomas socken (Andrén 1984:72). Adelgatan går i nordost samman med Stora Tomegatan. Ungefär i mitten ansluter Lilla Tomegatan och i söder möts Adelgatan, Sankt Annegatan och Tegnérsplassen, alla gator helt eller delvis härrörande från medeltiden.

Sannolikt var området för undersökningen en blandning av tomter med hus på och tomter utan. Vissa tomter kunde periodvis stå öde och möjligen utnyttjas för odling eller som betesmark. Flera tomter anges som "hage" vilket kan tyda på att det var en resursmark enkom för odling och att arrendatorn eller ägaren bodde på annan plats i staden. Tomt 37-39, där kv Kulturen 18 ligger i dag nämns av Andrén som "Gård, Stora Prästgillet" (Andrén 1984:70).

Dagens bebyggelse i området kring det aktuella schaktningsområdet är framför allt uppfört under 1800-talet, flertalet hus utan källare och både en- och flerfamiljshus finns längs med gatan. Troligen genomfördes en gatubreddning under tidigt 1800-tal, då äldre bebyggelse ersattes med ny (Bevaringskommittén 1983:68).

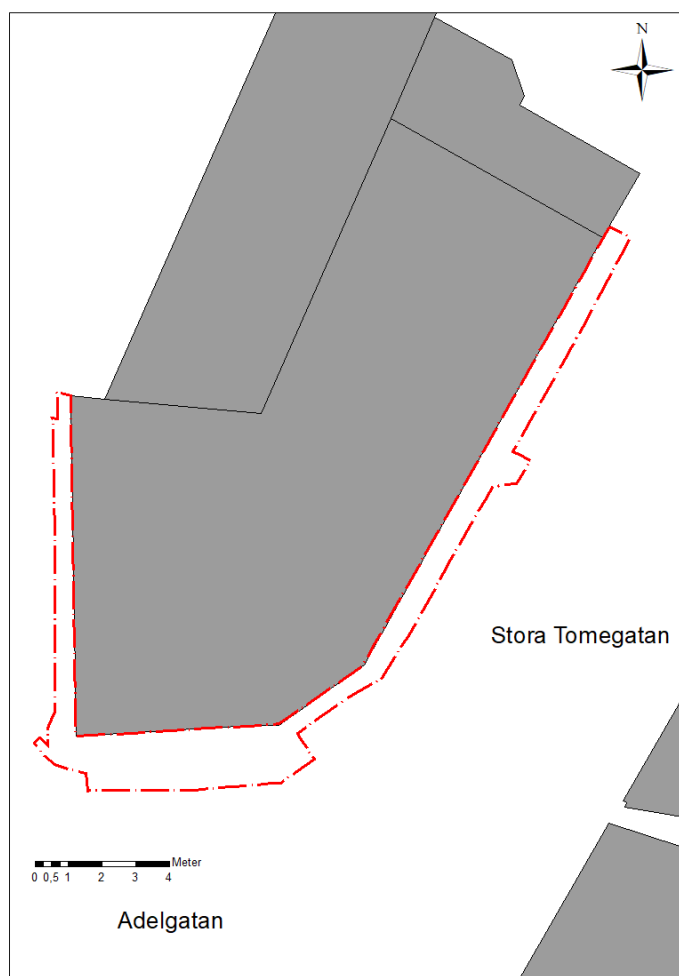
Tidigare arkeologiska iakttagelser

Vid ett flertal tillfällen har Kulturen genomfört arkeologiska undersökningar i området kring kv Kulturen 18. Här följer ett urval av undersökningarna med informationen hämtad från Kulturens LA-arkiv:

År:	Fastighet och iakttagelser:
1994	Omläggning av vatten- och avloppsledningar i Stora Tomegatan och Biskopsgatan. Möjlig äldre gatubeläggning påträffades under det moderna bärlagret och gatsten (Lundberg 1994:5).
1997	Anslutning av fjärrvärme på Tomegapsgatan. Nedbrutna och nedmyllade kulturlager påträffades. Gulbrun moränlera låg ca 1,50 m under marknivå (Ericsson 2006:5).
2002	Schakt för dränering i kv Kulturen 19. Ingen av den tidigare bebyggelsen som ska ha funnits på plats påträffades. Inga intakta kulturlager kunde dokumenteras (Gardelin 2004:3).
2009:	VA-arbete i Adelgatan vid fastighet Städet 9 visade på intakta kulturlager som kunde kopplas till byggnadens uppförande 1829 (Bolander 2009:6).
2013	Nya rödragningar längst Adelgatan. Moränen påträffades ca 1,30 m under marknivå vid Adelgatans nordöstra del. Det kunde konstateras att det funnits en inhägnad i nordöstra delen av Adelgatan som skiljde gatumiljön från tomtmark, där det förekom odling. En brunn påträffades i utkanten av tomt 37-39, enligt Anders Andréns tomtrekonstruktion. Det kunde även konstateras att Adelgatans medeltida bredd endast är hälften av vad dagens bredd är (Guldåker 2015:20, 31).

Genomförande och resultat

Totalt schaktades en yta på 33 kvm kring byggnadens fasad på en sträcka av 36 meter (figur 2). Schaktet gick utmed husets källarvägg med en bredd mellan 0,70 till 1,70 m. Vid västra samt östra husväggen schaktades det enbart 0,70 m för att kunna lägga ner dränering medan det vid södra fasaden öppnades en större yta för att komma åt befintliga kablar och ledningar. Det genomsnittliga schaktdjupet låg på 1,20 m.



Figur 2. Fastigheten Kulturen 18 med schaktets utbredning.

Vid fasadens västra sida togs kullerstenen bort samt ett 0,15 m tjockt lager bärlager av sand. Massorna här bestod av ett brungrått poröst, matjordigt lager som kändes väldigt nedbrutet och omrört. I massorna framkom glas, porslin och tegelbrockor (bilaga 2). Även keramik av typen yngre rödgods påträffades vilket tyder på att kulturlager vid tidigare tillfällen har genomgrävs i området, möjligen vid byggnadens uppförande år 1887. Den gula moränleran framkom på ett djup av 0,85 m i husets sydvästra hörn.

Vid fasadens södra sida låg det mycket kablar och ledningar i marken vilket gjorde att det på vissa ställen låg bärlager av sand till ett djup av 0,90 m. Under bärlagren kunde kulturpåverkade massor ses i form av ett grått siltigt lager.

I hörnet mellan Adelgatan och Stora Tomegatan togs det översta stegt till källartrappan bort och under detta framkom mycket bråte i form av sten och tegelbrockor, troligen ditlagt som fundament. Under bråtet, i botten av schaktet på ett djup av 1,10 m framkom ett begränsat brunsvart och humöst lager innehållande eventuellt gödsel och mycket träkol. Detta lager var väldigt svårtolkat då schaktets bredd var begränsat och det schaktades under regniga dagar. Lagret var troligtvis ett intakt kulturlager och fortsatte in i schaktväggen åt sydost, inga fynd som kunde datera detta lager påträffades.

Vid fasadens östra sida togs det bort ca 0,20 m bärlager av sand under kullerstenen. Under bärlagret framkom ett lager av gråbrun silt innehållande mycket tegelbrockor, av både rött och gult tegel samt djurben och träkol. Troligen rör det sig om omrörda massor, eventuellt utfyllnadsmaterial. Ett flertal ledningsschakt har tidigare dragits från gatan in till fastigheten vilket innebär att massorna inte var intakta. I botten av detta omrörda material framkom en del större stenar längst med fasaden. Möjligen att dessa stenar flyttades hit vid byggnadens uppförande, då de inte tycks ha ingått i någon konstruktion. På ett djup av ca 0,90 m framkom ett mer homogent lager av grå silt innehållande träkol och tegelkross. Detta lager sträckte ut sig i hela schaktbotten som låg på ett djup av ca 1,20 m och här framkom keramik av typen yngre rödgods.

Kulturlagerstatus

Mycket av de massor som framkom i schakten var omrörda och dessa kan möjligen härledas till byggnadens uppförande år 1887. Den begränsade schaktbredden och de ledningar som dragits till fastigheten gjorde även att det blev svårare att göra iakttagelser. Däremot framkom möjliga orörda kulturlager i botten på schaktet utåt gatan i öster där keramik av typen yngre rödgods hittades ca 1 m ner. Det humösa lagret som framkom i hörnet mellan Adelgatan och Stora Tomegatan föreföll också vara intakt vilket tyder på att det finns bevarade kulturlager på ett djup av 1,10 m under trottoar och gata.

Förslag på fortsatta åtgärder

Arbetet med dräneringen är avslutat, inga ytterligare arkeologiska åtgärder krävs.

Administrativa och tekniska uppgifter

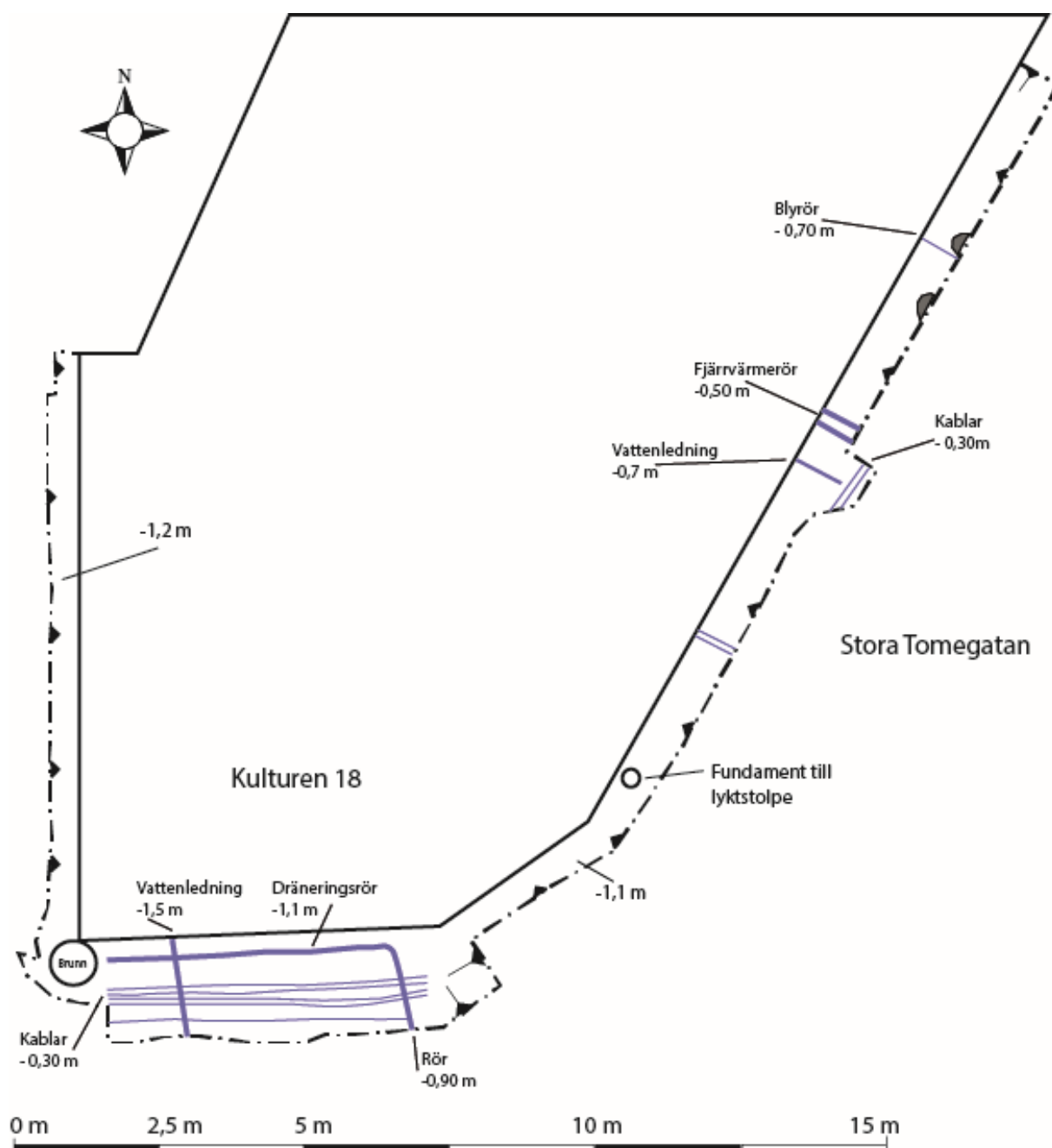
Länsstyrelsens dnr	431-27566-2019
Fornlämningsnr	RAÄ Lund 73:1
Lämningsnr	L1988:5459
Kulturens projektnr	A_2019_0073
Trakt/kvarter/fastighet	Kulturen 18
Socken	Lunds stad
Kommun	Lund
Län	Skåne
Typ av exploatering	Dränering
Uppdragsgivare	Addax AB
Typ av undersökning	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Ansvarig institution	Kulturen
Fältarbetsledare	Linnea Lidh
Övrig personal	-
Fältarbetstid	2019-09-17 – 2019-10-15
Fälttid, arkeolog, tim	13 h
Fälttid, maskin, tim	-
Yta, m²	33 m ²
Kubik, m³	40 m ³
Schaktmeter, m	36 lpm
Fyndmaterial	KM97383:1-4. Fynden förvaras efter fyndfördelning på Kulturens magasin Diabasen
Ritning, dokumentation	1 st A3 ritfilm: 1 planritning skala 1:100, Digitala inmättningsfiler i Kulturens stads-GIS
Foto	10 digitala fotografier
Analyser	-
Arkivmaterial, förvaring	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen Kv Kulturen 18

Referenser

- Andrén, A. 1984. Lund. Tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning. I: *Medeltidsstaden* 56. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Bevaringskommittén. 1983. *Lunds stadskärna. Bevaringsprogram Krafts rote*. Lund.
- Bolander, A. 2009. Adelgatan och Kv. Städet 9, Lund. Arkeologisk förundersökning 2009. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 348.
- Ericsson, G. 2006. Tomegapsgatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 1997. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 210.
- Gardelin, G. 2004. Kv. Kulturen 19, Lund. Arkeologisk förundersökning 2002. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 120.
- Guldåker, A. 2015. Adelgatan. Arkeologisk förundersökning 2013 och 2015. Kulturmiljörapport 2015:7.
- Lundberg, A. 1994. Stora Tomegatan, Lund. Arkeologisk förundersökning 1994. *Arkeologiska arkivrapporter från Lund*, nr 8.

Bilagor

Bilaga 1 – Planritning över schaktet.



Bilaga 2 – Fyndlista

KM 97383:1-4

Kulturen 18, Lund, U s 2019.

Fyndnummer	Material	Sakord	Formtyp	Undertyp	Del	Antal	Vikt, g.
1	Glas	Kärl				1	18
1	Keramik	Kärl	Vitgods, yngre	Skål	buk - botten	1	29
1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Trebensgryta	fot	1	28
1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Flaska	buk - botten	1	47
1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	buk	2	7
1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Krus	buk	2	27
1	Keramik	Kärl	Fajans, odefinierad	Kanna	buk	1	3
1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Fat	mynning	1	15
1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	buk	1	5
1	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	buk	1	12
2	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Tallrik	buk	1	4
3	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Tallrik	mynning	1	8
4	Keramik	Kärl	Yngre rödgods, odefinierat	Oidentifierad	buk	1	7

Bilaga 3 – Fotografi över husets sydöstra hörn sett från söder.



2020

2020:1 Kv Kulturen 18, fornlämning Lund 73:1, Lund stad och kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2019. Linnea Lidh.